

Uitvoeringsagenda Lokale Inclusie Agenda Leeuwarden 2024-2026

Leeuwarden is voor iedereen toegankelijk!

Inhoud

	Voorwoord wethouder Kramers	
1.	Inleiding	4
2.	2024 -2026	6
3.	Financiën	15
4.	Monitoring en evaluatie	15
5.	Ervaringsverhalen	17

Bij de afbeeldingen in dit document staat een zogenaamde Alt-tekst. Alt-tekst staat voor alternatieve tekst. Deze tekst wordt digitaal opgelezen, zodat ook mensen met een visuele beperking weten om wat voor afbeelding het gaat.

Leeuwarden is voor iedereen toegankelijk!

NATHALIE KRAMERS

WETHOUDER INCLUSIE & DIVERSITEIT
GEMEENTE LEEUWARDEN.

Verder bouwen aan een inclusieve gemeente

Leeuwarden is voor iedereen toegankelijk. Dat is het uitgangspunt van de gemeente Leeuwarden. Iedere inwoner van onze gemeente moet dezelfde mogelijkheden hebben om mee te doen. Helaas is dat in de praktijk niet altijd zo. Daarom werken we samen met partners en ervaringsdeskundigen aan een meer inclusieve gemeente.

Dit is belangrijk voor iedereen, maar vooral voor mensen met een beperking. Dit geldt voor onderwerpen zoals onderwijs, ontwikkeling, wonen, werk en inkomen, vrije tijd, politiek, vervoer, welzijn en gezondheid. Mensen met een beperking moeten dezelfde kansen en mogelijkheden hebben om hun stem te laten horen, ergens gebruik van te maken of hun bijdrage aan iets te leveren.

Het begint ermee dat organisaties, bedrijven en inwoners goed weten wat (on)

toegankelijkheid en inclusie is en waarom het belangrijk is. Kennis met elkaar delen over dit onderwerp is erg belangrijk. De Lokale Inclusie Agenda geeft hierbij de richting aan.

Als je weet hoe het zit, maak je betere plannen

Dat kan niet zonder de kennis van de mensen die weten hoe het is. Mensen die elke dag ervaren hoe lastig het is om in een rolstoel een winkel binnen te gaan. Mensen die minder goed horen en daardoor weten hoe vervelend het is om tijdens een voorstelling de tekst niet goed te verstaan. Mensen die moeite hebben met lezen of schrijven en iedere dag ervaren hoe lastig het is om boodschappen te doen of een brief te begrijpen.

De mening van mensen met deze ervaringen is onmisbaar en daarom hebben zij een belangrijke rol bij het meedenken over de plannen en de uitvoering van

de gemeente. Het kan daarbij gaan over aanpassingen op openbare plekken zoals een plein, bibliotheek, stembureau, winkel, theater of bij een evenement. Maar ook bij aanpassingen en voorzieningen in huizen, zodat mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Het openbaar vervoer of taxivervoer is ook een belangrijk thema. Mensen met een beperking moeten zelfstandig kunnen reizen. Net als iedereen.

De afgelopen jaren zijn we hier hard mee aan de slag geweest. De resultaten daarvan en de vervolgstappen staan in dit uitvoeringsprogramma 'Lokale Inclusie Agenda Leeuwarden 2024-2026'. Op deze manier werken we samen aan een inclusieve gemeente.

Denkt u nu: inclusie, toegankelijkheid, wat wordt daar dan echt mee bedoeld? Lees dan vooral verder en doe mee!

1. Inleiding

Deze uitvoeringsagenda 2024-2026 is onderdeel van de Lokale Inclusie Agenda 2020-2028. Elke 3 jaar verschijnt een uitvoeringsagenda waarin we laten zien waar we mee aan de slag gaan rond toegankelijkheid.

VN-verdrag Handicap

In juli 2016 ondertekende Nederland het VN-verdrag Handicap. Het VN-Verdrag beschrijft de rechten van mensen met een beperking of chronische ziekte op gelijke behandeling en participatie en een zelfstandig leven. Voor mensen met een beperking betekent dit dat ze meedoen op basis van gelijkheid, dat ze regie hebben over hun eigen leven en dat ze toegang hebben tot dezelfde hulpmiddelen en diensten als mensen zonder beperking. Eén van de verplichtingen van het VN-verdrag is dat gemeenten een Lokale Inclusie Agenda schrijven én dat zij dat samen met ervaringsdeskundigen doen.

Manifest "Iedereen doet mee!"

Op 12 september 2019 ondertekende de gemeente Leeuwarden het manifest "Iedereen doet mee". Dit manifest is een samenwerking tussen de gemeente en ervaringsdeskundigen. Hierin staat waar de ervaringsdeskundigen voor staan, wat ze gaan doen en wat ze willen bereiken. Het manifest was het startpunt voor de ontwikkeling van de Lokale Inclusie Agenda van de gemeente Leeuwarden.

Uitvoeringsagenda LIA 2024-2026

De uitvoeringsagenda 2024-2026 is samen met de Werkgroep Toegankelijkheid gemeente Leeuwarden (WTgL) gemaakt. Daarbij is gebruik gemaakt van ideeën die zijn opgehaald via enquêtes en interviews met ervaringsdeskundigen, externe partijen (zoals bv. ondernemers, scholen, theaters, belangenverenigingen), betrokken afdelingen in de gemeente Leeuwarden en de Adviesraad Sociaal Domein. Er is gekeken welke doelen en acties uit de vorige uitvoeringsagenda zijn behaald. Ook is gekeken wat er nodig is om meer mensen in onze gemeente mee te kunnen laten doen.

Doel van de Lokale Inclusie Agenda

Het doel van de Lokale Inclusie Agenda is dat de gemeente Leeuwarden in 2028 toegankelijk is voor al onze inwoners. Alle activiteiten die daaraan bijdragen zijn in deze agenda opgenomen en daarvoor geldt dat zij onderdeel zijn van bestaand beleid. Het aspect Toegankelijkheid wordt nog niet altijd als vanzelfsprekend meegenomen in nieuw te vormen beleid of staat nog onvoldoende beschreven in bestaand beleid. Er is daarom gekozen de activiteiten expliciet te benoemen in deze lokale inclusie agenda, zodat er gericht gestuurd kan worden op het realiseren van toegankelijkheid voor alle inwoners en het thema te borgen in bestaand beleid. Hiertoe is tevens de Taskforce Toegankelijkheid 2028 opgericht.

Relatie met andere beleidsnotities

Dit is geen losstaande agenda. Toegankelijkheid is al langere tijd een vast thema binnen verschillende beleidsterreinen. Dit is een wettelijk verplichting als gevolg van de Omgevingswet, de WMO, de Participatiewet en de Jeugdwet. In deze wetten staan regels over hoe we werken aan een inclusieve samenleving. Ook op andere beleidsterreinen moet toegankelijkheid nog (meer) onderdeel worden van beleid en de uitvoering hiervan.

De Lokale Inclusie Agenda heeft overeenkomsten met andere integrale en overkoepelende beleidsnota's. Sommige zijn vastgesteld, over andere moet nog worden beslist;

- *Beleidsregels Wmo 2023-2 gemeente Leeuwarden*
- *Lokaal uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid 2021*
- *Verordening Wmo 2022*
- *Omgevingsvisie Gemeente Leeuwarden*
- *Agenda Binnenstad 2021-2026*
- *Startnotitie Prinsentuin 2022*
- *Participatie verordening 2023- Breed offensief*
- *Beleidskader mobiliteit (nog vast te stellen)*
- *Woonzorgvisie (nog vast te stellen)*
- *Leeuwarder Jeugdagenda (nog vast te stellen)*
- *Gezondheidsnota gemeente Leeuwarden 2024 – 2028.*

Wat is inclusie en wat is toegankelijkheid?

In een inclusieve samenleving heeft iedereen dezelfde rechten en dezelfde kansen om zelfstandig mee te doen. Dat betekent dat mensen rekening met elkaar houden en dat iedereen mogelijkheden heeft.

Inclusie voor mensen met een beperking gaat een stap verder. Dit noemen wij toegankelijkheid. Toegankelijkheid is een voorwaarde voor inclusie van mensen met een beperking.

Dat betekent dat voorzieningen, de openbare ruimte, activiteiten, winkels en huizen beschikbaar, toegankelijk én bereikbaar zijn. Het gaat om toegankelijkheid op fysiek, sociaal en digitaal gebied. Het is nodig dat iedereen informatie kan vinden, lezen, horen en begrijpen. De gemeente helpt mee om mensen met een beperking zich veilig te laten voelen. En zich betrokken te voelen bij onze samenleving.

Fysieke en/of licht verstandelijke beperking, chronische ziekten en laaggeletterdheid

In de uitvoeringsagenda staan maatregelen die helpen bij betere toegankelijkheid. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het toegankelijker maken van (openbaar) vervoer, openbare gebouwen en de openbare ruimte, begrijpelijke communicatie vanuit de gemeente en toegankelijk stemmen. Iedereen moet mee kunnen doen met sport en (langer) zelfstandig kunnen wonen.

We volgen hierin het doel van het VN verdrag Handicap. Hierin staat voor wie de Lokale Inclusie Agenda is bedoeld. Het gaat hier om alle soorten handicaps die mensen kunnen beperken in het meedoen in de samenleving. Het gaat daarbij zowel om fysieke als verstandelijke beperkingen en chronische ziekten. Ook laaggeletterdheid is hier onderdeel van (bron VNG).

Samenwerking met belangenbehartigingsorganisaties

Gemeenten zijn op basis van het VN-verdrag verplicht om ervaringsdeskundigen te betrekken bij de ontwikkeling van beleid en de uitvoering in relatie tot toegankelijkheid.

Zelfde behandeling

Gelijke voet

Inclusie

Ervaringsdeskundigen zijn mensen die ervaring hebben met bepaalde situaties, daar veel over weten en deze kennis goed kunnen en willen doorgeven aan anderen. Door samen te werken met ervaringsdeskundigen worden problemen duidelijker. Daardoor kan een betere oplossing voor een probleem gevonden worden. Dit doen ze door contact te zoeken, met veel mensen te praten en van elkaar te leren. Zij hebben niet alleen contact met de gemeente Leeuwarden. Ook hebben zij contact met scholen, sportverenigingen, theaters en winkeliers, cafés en restaurants. En met belangenorganisaties. Op lokaal, provinciaal en landelijk niveau. Ook doen zij mee met maatschappelijke debatten. Ze staan op beurzen en geven lezingen en presentaties.

De gemeente Leeuwarden werkt nauw samen met verschillende organisaties die spreken namens ervaringsdeskundigen (belangenbehartigingsorganisaties) aan het resultaat van de Lokale Inclusie Agenda. Deze organisaties zijn betrokken bij vragen over toegankelijkheid binnen de gemeente Leeuwarden en adviseren daarover. Als er problemen gesignaleerd worden dan geven zij hierover gevraagd en ongevraagd advies. Ze komen met verbeterpunten, ideeën en oplossingen voor nieuwe en bestaande situaties.

De organisaties waar we blijvend mee werken zijn:

- **De Werkgroep Toegankelijkheid gemeente Leeuwarden (WTgL)**

De Werkgroep Toegankelijkheid is de verbindende schakel tussen de gemeente, mensen met een beperking en belangenbehartigingsorganisaties. De WTgL is een onafhankelijke werkgroep waarin mensen zitten met kennis van toegankelijkheid en beperkingen. Zij zijn elke week op het gemeentehuis en geven advies aan de verschillende afdelingen binnen de gemeente.

- **LFB**

LFB is de belangenvereniging dóór en vóór mensen met een verstandelijke beperking. Mensen met een verstandelijke beperking worden vertegenwoordigd door LFB door mee te doen aan werkgroepen, projecten en adviesraden.

- **MEE**

MEE zet zich in voor mensen met een beperking en hun netwerk. Op alle levensgebieden en in alle levensfasen, zodat zij zo goed mogelijk kunnen meedoen in de samenleving.

- **Stichting ABC**

De stichting ABC is een belangenbehartigingsorganisatie van en voor mensen die laaggeletterd zijn. Naast het opkomen voor belangen, zorgen zij ook voor ontmoeting tussen mensen die laaggeletterd zijn, geven zij voorlichting,

bieden zij testpanels en delen ze kennis en ervaringen met instanties.

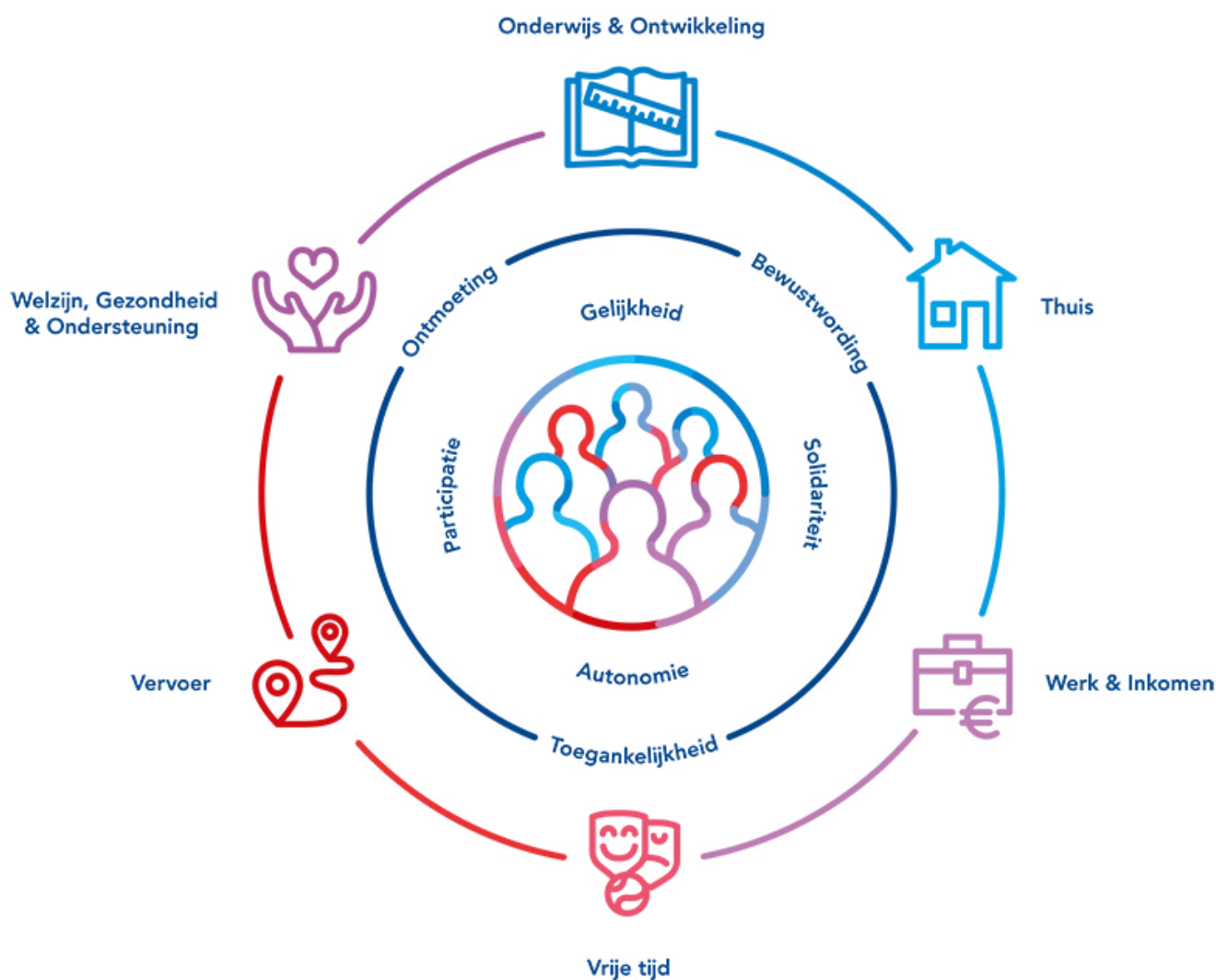
Naast deze organisaties heeft de WTgL ook ingang bij andere organisaties, die worden worden bevraagd.

Taskforce 2018-2028

De gemeente Leeuwarden heeft een Taskforce Toegankelijkheid 2018–2028 (TT2028) ingericht. Dit is een gemeentelijke werkgroep met medewerkers (ambtenaren) van de gemeente en twee leden van de WTgL.

Het doel van de Taskforce is om toegankelijkheid voor mensen met een beperking binnen onze gemeente zoveel mogelijk bespreekbaar te maken. Ze komt op voor de belangen van mensen met een beperking, bijvoorbeeld bij nieuwe plannen en beleid. De taskforce werkt actief aan een inclusief en toegankelijk Leeuwarden. De hulp van ervaringsdeskundigen is daarbij onmisbaar. Naast de hier genoemde plannen worden ook de landelijke ontwikkelingen goed gevolgd en opgepakt.

2. 2024 - 2026

Afbeelding Index Lokale Inclusie Agenda VNG

De gemeente Leeuwarden is stap voor stap aan de slag gegaan met de onderwerpen van de Lokale Inclusie Agenda gemeente Leeuwarden. In de uitvoeringsagenda staan de onderwerpen en acties van 2024 tot en met 2026. De acties komen voort uit de resultaten van enquêtes en interviews met ervaringsdeskundigen maatschappelijke organisaties, ondernemers en medewerkers van de gemeente. Daarbij kan er ook ingespeeld worden op nieuwe ontwikkelingen. Ook wordt er tussentijds bijgestuurd op basis van ideeën van de ervaringsdeskundigen.

Opbouw Lokale Inclusieagenda

De lokale inclusieagenda is opgebouwd aan de hand van de index Lokale Inclusie Agenda, die is opgesteld door de VNG.

De gemeente Leeuwarden heeft er voor gekozen om het onderdeel Toegankelijke Communicatie extra toe te voegen.

De agenda 2024-2026 is opgebouwd aan de hand van de volgende thema's:

1. *Onderwijs en ontwikkeling*
2. *Werk en Inkomen*
3. *Thuis*
4. *Vrije tijd*
5. *Vervoer*
6. *Welzijn, gezondheid en ondersteuning*
7. *Toegankelijke communicatie*

Nu volgt per thema een korte toelichting, de uitgangspunten waarmee de gemeente werkt en de acties die opgepakt zijn of worden.

N.B. Alle genoemde acties horen bij bestaand beleid. Helaas is dit nog niet altijd vanzelfsprekend. Vandaar dat deze acties duidelijk worden benoemd.

1. Onderwijs en Ontwikkeling

Afbeelding kinderen aan het werk op school

Een onderdeel van de inclusieve samenleving is inclusief onderwijs. Dit is onderwijs dat voor alle leerlingen toegankelijk is. Het recht op inclusief onderwijs betekent dat niemand wordt uitgesloten vanwege een beperking en dat iedereen welkom is. Kinderen leren, spelen en werken samen en ieder kind kan zich zo goed mogelijk ontwikkelen met de ondersteuning die daarvoor nodig is.

Wat doen we altijd?

Leerlingenvervoer

Als een kind niet zelfstandig naar school kan reizen door een lichamelijke en/of verstandelijke beperking, of niet alleen kan reizen, dan kan de gemeente een vergoeding van de reiskosten of aangepast vervoer bieden. Dit leerlingenvervoer is onderdeel van de Wmo. De WTgI is betrokken bij aanbestedingen voor wmo-vervoer en adviseert de gemeente.

Toegankelijke onderwijshuisvesting

Scholen hebben een wettelijke taak om te zorgen voor een goede fysieke toegankelijkheid van hun gebouwen. Ook

moeten zij inclusief onderwijs bieden voor zowel kinderen als ouders met een beperking. De gemeente heeft hierin de wettelijke zorgplicht om voldoende en kwalitatief goede huisvesting voor het onderwijs en bewegingsonderwijs te geven. Nieuw te bouwen scholen moeten voldoen aan de eisen van integrale toegankelijkheid. Nu zijn zij verplicht om een lift te installeren bij het bouwen van een nieuwe school. Het aanpassen van bestaande gebouwen kost veel geld en kan niet altijd. Het onderwijs moet hier passende oplossingen leveren.

Toegankelijke omgeving

De omgeving van de school moet toegankelijk zijn. Scholen zijn verantwoordelijk voor de toegankelijkheid van het schoolplein.

De gemeente is verantwoordelijk voor de toegankelijkheid voor de openbare ruimte tot aan het schoolplein.

Studietoelage voor studenten met een beperking:

Voor studenten die door hun beperking niet bij kunnen verdienen, zijn er voor sommige studenten mogelijkheden om studietoelage aan te vragen bij de gemeente.

Laaggeletterdheid

Scholen kunnen zich aansluiten bij De Bibliotheek op school (Dbos). Het doel hiervan is het vergroten van leesplezier en digitale vaardigheden om de kansen op laaggeletterdheid te verkleinen. De gemeente Leeuwarden betaalt de helft van de kosten voor Dbos.

Waar gaan we verder mee aan de slag?

Digitale toegankelijkheid

Ook het onderwijs moet voldoen aan de eisen van digitale toegankelijkheid. De gemeente heeft de bibliotheek gevraagd voorlichtingen op scholen te geven over laaggeletterdheid, waarin het thema digitale toegankelijkheid wordt meegenomen.

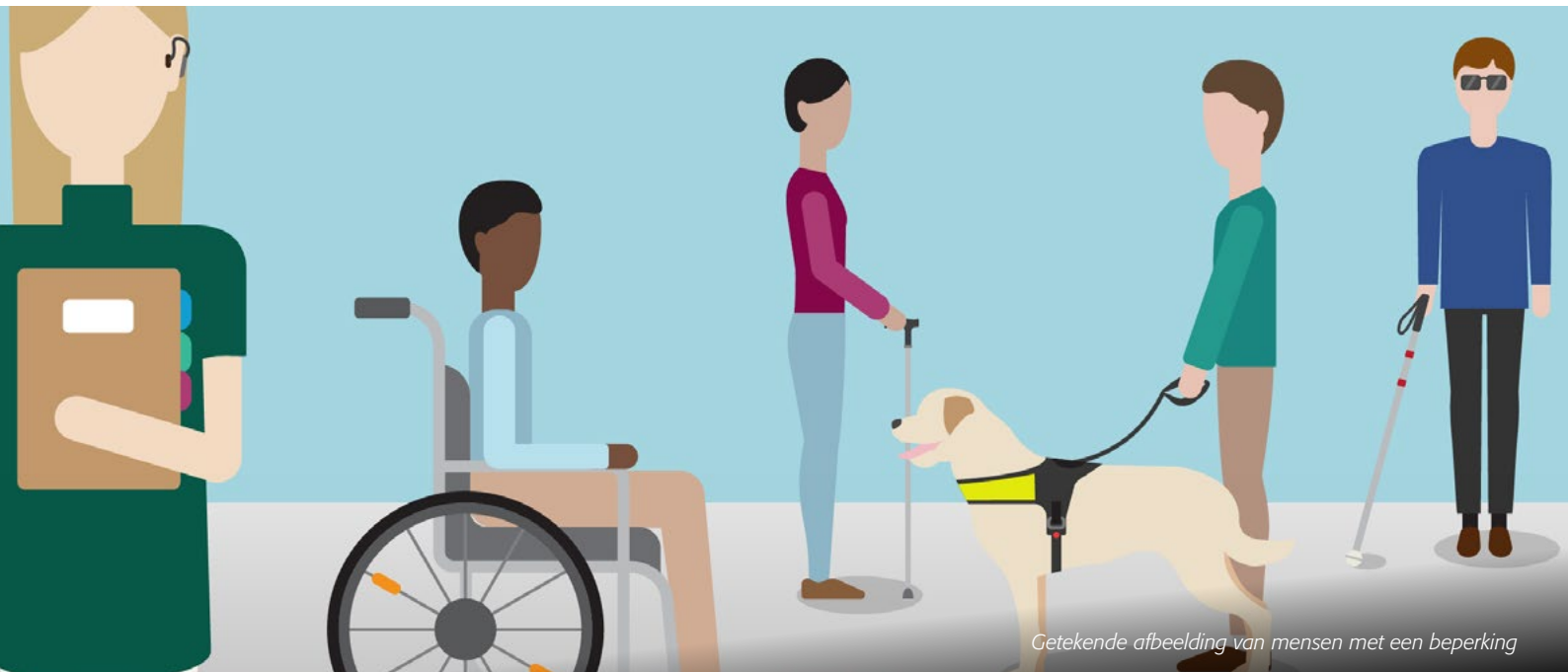
Leeuwarder Jeugdagenda

In de nieuwe jeugdagenda is Jeugd en inclusiever onderwijs een van de grote belangrijkste onderwerpen.

Gastcolleges

De gemeente en de WTgI gaan gastcolleges geven op NHL/ Stenden over toegankelijkheid.

2. Werk en inkomen

Getekende afbeelding van mensen met een beperking

Werk hebben kan het gevoel van maatschappelijke betekenis sterk vergroten. Een handicap hebben mag nooit een drempel zijn om mee te doen. Betaald werk is niet altijd de beste optie. Soms is vrijwilligerswerk of dagbesteding een betere oplossing.

Wat doen we altijd?

Fryslân Werkt

De gemeente Leeuwarden is aangesloten bij Fryslân Werkt. Zij ondersteunen werkgevers bij inclusief ondernemen en bieden hulp aan iedereen die moeite heeft om zelf een baan te vinden en te houden. Hiervoor worden bijeenkomsten georganiseerd waarbij werkgevers worden gekoppeld aan scholieren en werkenden met een arbeidsbeperking.

Inclusieve werkgever

De gemeente Leeuwarden neemt als werkgever haar verantwoordelijkheid bij het invullen van garantiebanen en het opnemen van mensen met verminderde arbeidsproductiviteit in het werknemersbestand. We blijven inclusief werkgeverschap vormgeven vanuit onze rol en verantwoordelijkheid als gemeente.

Personeelsbeleid andere werkgevers

Gemeenten moeten werkgevers stimuleren

om mensen met een arbeidsbeperking aan te nemen. Ook is Social Return opgenomen in ons inkoopbeleid: door socialer te ondernemen kunnen we voor extra banen zorgen. Hierdoor wordt de arbeidsmarkt toegankelijker voor mensen met een beperking.

Loonkostensubsidie

De gemeente biedt werkgevers de mogelijkheid om werknemers vanuit het doelgroepenregister aan te nemen met loonkostensubsidie. De werkgever kan de subsidie aanvragen als de werknemer niet zelf het wettelijk minimumloon kan verdienen.

Participatiewet

Vanaf 1 juli 2023 is de Participatiewet aangepast. Dit heet het Breed Offensief. Het Breed Offensief stelt maatregelen voor om meer mensen met een beperking aan een baan te helpen en aan het werk te houden.

Beschut werken

Beschut werk is werk in een veilige, aangepaste omgeving. Het is bedoeld voor mensen die wel kunnen werken en daarmee geld verdienen. Maar diezelfde mensen hebben wel zoveel begeleiding of aanpassing van het werk nodig dat dit niet door een werkgever geregeld kan worden. Beschut werk is een belangrijk hulpmiddel voor mensen die veel begeleiding of

aanpassingen aan het werk nodig hebben. Het biedt hen een baan, loon, zingeving en het gevoel mee te kunnen doen in de maatschappij.

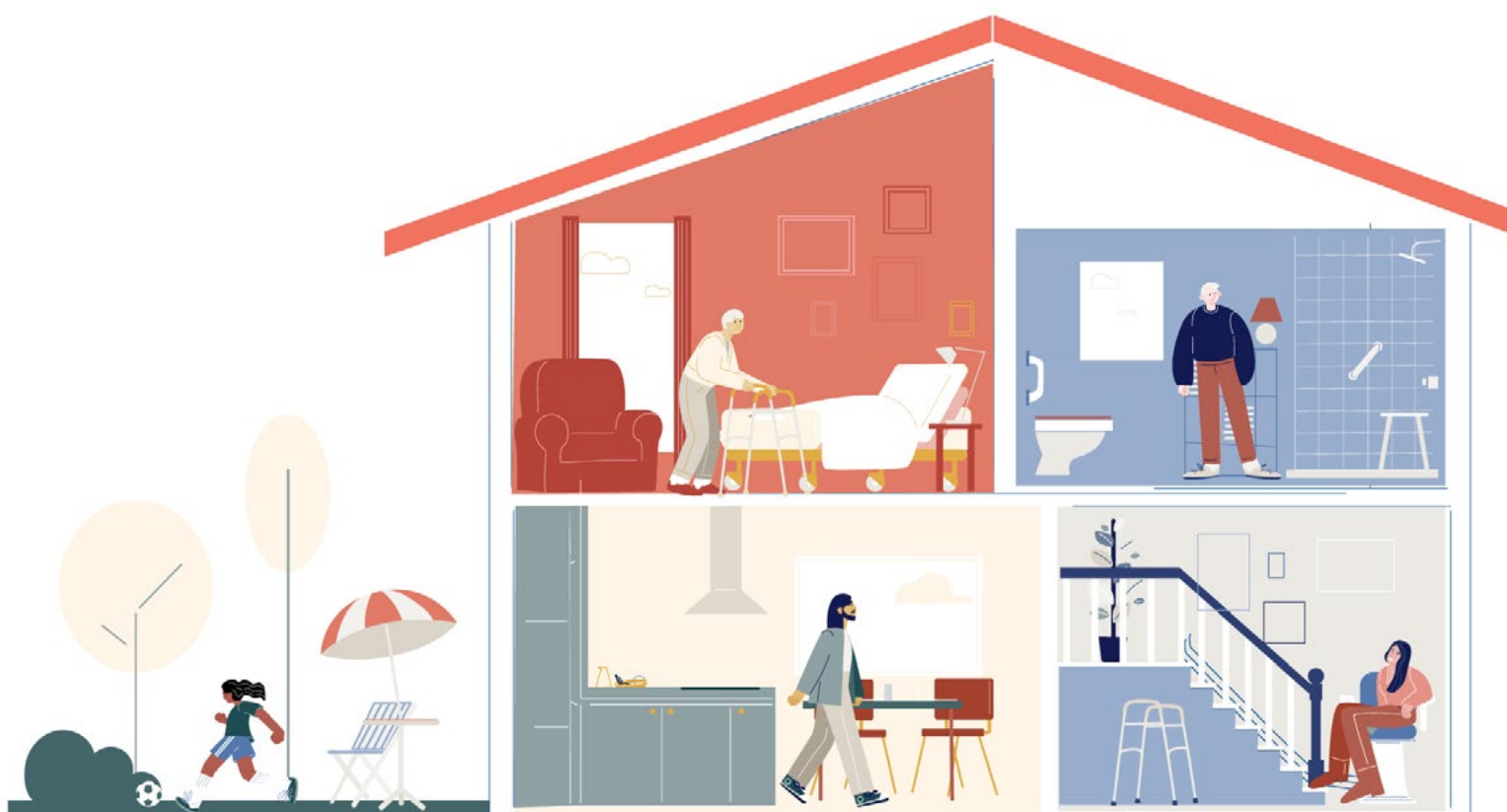
Voorzieningenvervoer

Inwoners die in een rolstoel zitten en hierdoor niet zelfstandig naar het werk kunnen reizen, kunnen een aanvraag indienen voor een rolstoeltaxi naar het werk. (dit valt niet onder de WMO, maar is een aparte voorziening).

Waar gaan we verder mee aan de slag?

Regionale projectleider werkgeversaanpak laaggeletterdheid

Voor de periode 2024-2025 is een regionale projectleider werkgeversaanpak laaggeletterdheid aangenomen. Uit de praktijk blijkt dat het heel goed is om mensen die moeite hebben met basisvaardigheden te benaderen via de werkgever. Medewerkers kunnen in een vertrouwde omgeving en in de tijd van de werkgever aan de slag met basisvaardigheden. De projectleider neemt contact op met werkgevers en helpt hen om medewerkers mee te laten doen aan onderwijs.

Afbeelding aangepaste woning

Prettig wonen is de basis voor een goed leven. Dat hangt niet alleen af van het huis en de straat waarin iemand woont, maar ook van de bereikbaarheid van de woning en de directe omgeving. Voor de bewoner is het belangrijk dat een huis betaalbaar is en ook past bij de speciale behoeften die hij of zij heeft. Iemand kan bijvoorbeeld aanpassingen aan zijn of haar woning nodig hebben.

Wat doen we altijd?

Prestatieafspraken woningcorporaties

De gemeente maakt prestatieafspraken met woningcorporaties over het aanbod van aangepaste woningen. Een woningcorporatie moet een bepaald percentage aangepaste woningen aanbieden.

Bewonersinitiatieven

Inwoners kunnen bij de gemeente of via het wijkpanel of dorpsbelang een eigen

idee indienen voor het verbeteren van een buurt of een wijk. Dat kan ook gericht zijn op het verbeteren van de toegankelijkheid van een buurt of wijk.

Wmo

De Wmo biedt hulpmiddelen aan zodat inwoners zo lang mogelijk zelf in hun eigen omgeving kunnen blijven wonen. Bijvoorbeeld het installeren van een traplift. De wensen, ideeën en ervaringen van de WTgL en de Adviesraad Sociaal Domein zijn voor een deel overgenomen in de beschrijving van de eisen in het bestek voor de aanbesteding van de Wmo over hulpmiddelen.

Waar gaan we verder mee aan de slag?

Woonzorgvisie

Op dit moment werken wij aan een woonzorgvisie. Het doel is dat inwoners zo lang mogelijk zelf in hun eigen omgeving

kunnen blijven wonen als ze dat willen. In de woonzorgvisie staat hoe de gemeente Leeuwarden de komende jaren omgaat met het woningaanbod.

Woningen moeten goed toegankelijk zijn voor mensen met een beperking en er moeten genoeg aangepaste woningen zijn. De woonzorgvisie neemt verschillend en gemengd wonen als uitgangspunt van beleid: de ontwikkeling van inclusieve buurten voor verschillende prijsklassen, soorten huishoudens en woonwensen. De WTgL is betrokken bij de ontwikkeling van de woonzorgvisie.

Wijken en dorpen

De gebiedswerkers gaan wijken en dorpen informeren over de mogelijkheid om meldingen te maken over de toegankelijkheid en gebruik te maken van de mogelijkheid om bewonersinitiatieven in het kader van toegankelijkheid in te dienen.

Afbeelding Toegankelijk evenement

In hun vrije tijd kunnen inwoners aan allerlei activiteiten meedoen en plaatsen bezoeken. Op verschillende terreinen heeft de gemeente verschillende rollen. Maar overal valt te werken aan verbetering van de toegankelijkheid (sociaal, fysiek en informatief). Evenementen, winkels en openbare plekken moeten voor iedereen goed toegankelijk zijn. Dat zijn ook speelplaatsen en sportvelden. De gemeente moedigt de samenwerking tussen ondernemers, ervaringsdeskundigen en maatschappelijke organisaties aan, zodat de toegankelijkheid groter wordt. De gemeente ondersteunt en maakt een inclusief sport- en cultuurklimaat binnen Leeuwarden mogelijk. We zijn succesvol als inwoners met een handicap of beperking ervaren dat zij in Leeuwarden voldoende mogelijkheden hebben voor (aangepast) sporten, recreatie en cultuurdeelname. Gebouwen en de openbare buitenruimte moeten toegankelijk zijn voor personen met een handicap. Ook willen we dat de politiek toegankelijk is voor iedereen, dit doen we onder andere door stembureaus toegankelijk te maken voor mensen met een beperking. De gemeente moet hier rekening mee houden in omgevingsplannen, projectbesluiten en omgevingsverordeningen.

Wat doen we altijd?

CULTUUR

Laagdrempelige culturele projecten:

Er zijn de afgelopen jaren een aantal (laagdrempelige) culturele projecten georganiseerd voor onder andere mensen die in armoede leven of voor langere tijd ziek zijn. Er wordt veel samengewerkt met zorginstellingen, scholen en andere organisaties. Een mooi voorbeeld zijn de danslessen voor langdurig zieken.

Toegankelijke evenementen

Ons uitgangspunt is dat elk evenement toegankelijk moet zijn voor mensen met beperkingen. De gemeente Leeuwarden heeft een routekaart voor een toegankelijk evenement gemaakt. De WTgL adviseert organisatoren van evenementen.

SPORT

Lokaal sportakkoord

Inclusief sporten en bewegen is één van de pijlers in het lokaal sportakkoord. Sportverenigingen kunnen subsidie aanvragen zodat meer mensen in beweging komen. Eén van de onderwerpen voor het aanvragen is Inclusief Sporten.

Sportvoorziening (Wmo)

Inwoners kunnen via de Wmo een vergoeding krijgen voor een sportvoorziening tot 3000 euro. Inwoners kunnen daarmee een sporthulpmiddel of een aanpassing kopen om mee te doen aan een sport die ze zelf kunnen kiezen. Bijvoorbeeld een sportrolstoel, framerunner, runnersblades, een (vastframe)handbike, een sport-orthese of een sport-prothese.

Speeltuinen

De bereikbaarheid van openbare speeltuinen is belangrijk. De gemeente is verantwoordelijk voor de bereikbaarheid van de speeltuinen. Ook spelen wijpanels en dorpsbelangen hierin een rol. Een mooi voorbeeld is de toegankelijke speeltuin in Reduzum. Dit is een speeltuin waar alle kinderen kunnen komen. Het is niet haalbaar om alle speeltuinen toegankelijke speeltoestellen te geven.

Omgevingsvisie

In de Omgevingsvisie wordt toegankelijkheid als verplichting meegenomen, zodat bij (her-)ontwikkelingen van de gebouwde omgeving de toegankelijkheid voor mensen met een beperking overal wordt meegenomen. Onder andere door gebruik te maken van het "Handboek voor Toegankelijkheid" (Vakmedianet Bouwcommunities B.V.) en op basis van schouwen met ervaringsdeskundigen.

De toegang tot het Meldpunt Woon-, werk-, en leefomgeving van de gemeente Leeuwarden is digitaal verbeterd voor inwoners.

Blinden en slechtzienden

Mensen die slechter zien hebben behoefte aan een duidelijke inrichting van de openbare ruimte. Op straat worden er voelbare of reflecterende lijnen aangelegd (geleidelijnen) voor mensen die slecht zien of blind zijn. Ook zijn er rateltickers bij sommige stoplichten aangebracht. Deze ontwikkeling wordt steeds meer meegenomen. De WTgL adviseert de afdeling verkeer en vervoer over geleidelijnen.

Zelfstandig stemmen

Om zelfstandig te kunnen stemmen geeft de gemeente goede toegang tot stembureaus. Daarvoor worden stembureaus goed bereikbaar gemaakt. De gemeente biedt op verkiezingsdagen extra Wmo-vervoer aan voor mensen met een beperking. Met hulpmiddelen zoals de stemmal¹ en soundbox², kunnen mensen die slecht zien of blind zijn in een stemlokaal zelf hun stem uitbrengen. Er is in de Harmonie een extra toegankelijk stembureau, met een extra breed stemhokje en tolken NGT. In andere stembureaus zijn twee prokkelduo's. Verder is in ieder stembureau een vergrootglas met verlichting en een lager stemhokje.

Toegankelijkheid winkels en horeca

Steeds meer openbare ruimten, zoals winkels en theaters, worden voor mensen met een beperking beter toegankelijk gemaakt. Denk bijvoorbeeld aan brede paden in winkels en goed bereikbaar toilet voor mindervaliden. De gemeente doet samen met de WTgL regelmatig schouw rondes door de stad en geeft door wat de resultaten zijn aan betrokken afdelingen binnen de gemeente.

Gebruik openbare ruimte

Bij herinrichting of bij de aanvraag van een vergunning voor de openbare ruimte wordt rekening gehouden met toegankelijkheid. In de openbare ruimte zijn ook regels voor het plaatsen van terrassen, fietsen of reclameborden.

Waar gaan we verder mee aan de slag?

CULTUUR

Routekaart diversiteit en Inclusie

De gemeente Leeuwarden heeft samen met het Directeuren Overleg Leeuwarden Culturele Instellingen (DOLCI) een routekaart diversiteit en inclusie gemaakt. Een van de doelen van dit idee is het toegankelijker maken van culturele instellingen. Zowel voor mensen met een beperking als voor mensen in armoede, mensen uit een ander land, en mensen die laaggeletterd zijn.

Code diversiteit en inclusie

De Code Diversiteit & Inclusie is een gedragscode van, voor en door de Nederlandse culturele en creatieve sector over diversiteit en inclusie. Het doel van de code is dat de culturele en creatieve sector de brede diversiteit van de Nederlandse samenleving representeert. Een basisvereiste is dat de sector gelijkwaardig toegankelijk is voor iedereen: als maker, producent, werkende en publiek. Zo wordt de sector van iedereen. De gemeente Leeuwarden toetst subsidieaanvragen van culturele instellingen op bovenstaande uitgangspunten.

Congres Toegankelijkheid

De gemeente organiseert samen met de werkgroep WTgL een congres over Diversiteit en Inclusie voor medewerkers van de gemeente, inwoners, organisaties en raadsleden.

SPORT

Minicongres Inclusief Sporten

De gemeente organiseert samen met WTgL en BV sport een minicongres Inclusief Sporten.

Lokaal Sportakkoord

De gemeente gaat sportverenigingen aanmoedigen om aanvragen in te sturen vanuit het Lokaal Sportakkoord om hun sportvereniging toegankelijker te maken.

Speeltuinen

Er wordt een aanvraag gedaan voor een financiële bijdrage om een speeltuin in de

gemeente toegankelijk te maken bij het Samenspeelfonds. De ambitie is om in de komende jaren 2 toegankelijke speeltuinen te realiseren.

Toegankelijkheid gemeentehuis

Op dit moment worden er plannen gemaakt om het gemeentehuis toegankelijker te maken. Er wordt gewerkt aan een aanmeldsysteem voor afspraken bij een van de balies. Komen inwoners er niet uit? Dan helpen gastcollega's ze op weg. De WTgL wordt betrokken bij deze plannen. Bij de aankoop van nieuwe informatieschermen geven mensen die doof of slechthorend zijn en mensen die blind of slechtziend zijn advies.

Pilot indoor navigatie in gemeentehuis

De wens is om voetnoot indoor navigatie aan te brengen in het gemeentehuis. Er wordt onderzoek gedaan hoe we dit kunnen gebruiken.

Openbare toiletten

We willen voldoende openbare (invalide-) toiletgelegenheid. De beschikbaarheid van openbare toiletten voor mensen met een beperking is al langer een belangrijk onderwerp in Leeuwarden. Over het openbaar gebruik van (invalide-) toiletten zijn in het verleden afspraken gemaakt met een aantal ondernemers. Belangrijk is om uit te zoeken wat hierin nu de situatie is. Daarnaast gaan we het gesprek aan met ondernemers voor meer steun. We maken daarbij gebruik van bijvoorbeeld het stappenplan 'Waar kan ik naar de WC?' van de VNG en adviezen/ ervaringen van o.a. de Maag Lever Darmstichting, de Toiletalliantie en de toepasbaarheid van de HogeNood app en Eurosleutel. Begin 2024 start er op verzoek van de WTgL een projectgroep Openbare toiletten. In deze werkgroep zitten gemeenten, ondernemers en ervaringsdeskundigen.

Toegankelijkheid winkels en horeca

Er wordt samen met de WTgL een bijeenkomst georganiseerd voor winkeliers en ondernemers in de binnenstad. Daar worden zij geïnformeerd over het belang en de mogelijkheden om hun onderneming toegankelijk te maken.

¹ De stemmal is een speciale plaat met gaten die over het stembiljet wordt gelegd door een stembureau lid. Op de mal zijn de partijen met voelbare cijfers en in braille aangegeven. De kiezer vindt de juiste kandidaat door de gaten te tellen en kan dan met potlood het gatje inkleuren.

² De soundbox met koptelefoon vertelt de blinde of slechtziende kiezer welke partijen en kandidaten op de lijst staan en welk nummer daarbij hoort.

Afbeelding Blinde geleide lijn

Goed en toegankelijk vervoer is noodzakelijk voor een inclusieve samenleving. Inwoners moeten zich (zelf) kunnen verplaatsen van bijvoorbeeld huis naar werk en weer terug. Kunnen ze dat niet zelf met eigen of openbaar vervoer? Dan is speciaal vervoer nodig.

Algemeen uitgangspunt voor het beleid rondom beheer van de openbare ruimte is dat er bij reconstructies en groot onderhoud rekening wordt gehouden met toegankelijkheid.

Wat doen we altijd?

Openbaar vervoer

Het regelen van goed openbaar vervoer is een taak van de Provincie. Zij voeren aanbestedingen voor busvervoer uit. De gemeente kan wel een voorkeur voor locaties van bushaltes en het type bus aangeven bij de Provincie. Helaas kunnen niet alle wensen worden meegenomen. Mogelijkheden moeten samen bekeken worden. De bushaltes en de toegang naar de bushaltes zijn wel de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Wmo- vervoer

Inwoners die hun eigen vervoer niet meer zelfstandig of met hulp van familie of vrienden kunnen regelen, kunnen via de Wmo vervoer aanvragen. De WTgL adviseert en tipt de gemeente voor goed Wmo-vervoer en adviseert over het programma van eisen bij aanbestedingen.

Vlinderbus

Met deze acht persoons belbus biedt Arriva flexibel vervoer aan voor mensen die van en naar de binnenstad van Leeuwarden en Leeuwarden-Zuid willen reizen.

Waar gaan we verder mee aan de slag?

Openbaar vervoer

De aanbesteding voor 2025-2035 is gegund aan Qbus. Er start een klankbordgroep met ervaringsdeskundigen.

Mobiliteitsvisie

Op dit moment werkt de gemeente aan de uitwerking van de mobiliteitsvisie. Deze visie gaat over de manier waarop het verkeer in de toekomst wordt georganiseerd. Ook gaat het over de

integrale en toegankelijke bereikbaarheid voor alle manieren van vervoer. Naast bereikbaarheid gaat het om leefbaarheid en verkeersveiligheid met duurzame en slimme (gedeelde) mobiliteit. Oplossingsrichtingen en maatregelen worden op hoofdlijnen uitgewerkt. Hierbij staat het algemeen belang voorop. De WTgL is betrokken bij de advisering.

Communicatie over, in en rond vervoer

Er zijn veel verschillende organisaties betrokken bij het vervoer. Bijvoorbeeld de NS en Arriva, maar ook buurtinitiatieven en de Wmo. Dit maakt het soms lastig de juiste informatie te vinden. De komende tijd maken we afspraken met deze organisaties en de Provincie om reisinformatie duidelijk te maken. Op dit moment worden er een aantal flyers gemaakt om informatie ook schriftelijk te kunnen geven. De WTgL adviseert hierover.

Deelvervoer huurscooters

In het voorjaar van 2024 worden vakken ingericht voor deelscooters, zodat de scooters niet overal in de openbare ruimte staan.

6. Welzijn, gezondheid en ondersteuning

Afbeelding persoon achter beeldschermloep

We zetten in op ondersteuning en zorg dichtbij in de wijk of buurt. Ook werken we continu aan verbetering in de toegang naar hulp. We verstrekken maatwerkvoorzieningen zodat inwoners kunnen participeren en zelfredzaam zijn. Zo stemmen we wensen en behoeften van mensen met een handicap af op de mogelijkheden die wij bieden.

Wat doen we altijd?

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Gemeenten moeten ervoor zorgen dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Als een inwoner een Wmo-indicatie krijgt, biedt de gemeente thuis ondersteuning via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). De WTgL en de Adviesraad Sociaal Domein geven gevraagd en ongevraagd advies bij aanbestedingen voor de Wmo over hulpmiddelen

Persoonsgebonden budget (pgb)

Krijgt een inwoner een Wmo-indicatie? Dan kan een inwoner ook kiezen voor een pgb.

Hier zijn wel voorwaarden aan verbonden. De inwoner krijgt dan een bedrag van de Gemeente Leeuwarden en kan zelf bepalen wie er zorg verleent.

Wet langdurige zorg (Wlz)

Inwoners die langdurige zorg nodig hebben, kunnen in aanmerking komen voor de Wlz. De Wlz gaat over 24-uurszorg in een verpleeghuis, instelling of de thuissituatie. Bijvoorbeeld bewoners in een verzorgingshuis, mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking of psychiatrische patiënten. De betrokkene is altijd vanwege zijn of haar ziekte of aandoening blijvend aangewezen op permanent toezicht, of 24-uurs nabijheid van een hulpverlener.

Onafhankelijke cliëntondersteuning

Sinds 2021 biedt de gemeente onafhankelijke cliëntondersteuning (OCO) aan. Dit is een gratis gemeentelijke voorziening en bestemd voor iedereen die vragen heeft over zelfstandig leven, zorg en ondersteuning, participatie, wonen, onderwijs en werk en inkomen. Een

cliëntondersteuner is onafhankelijk en denkt mee vanuit de waarde van de inwoner. Het doel van cliëntondersteuning is om ervoor te zorgen dat de inwoner passende hulp krijgt in de vorm van zorg, diensten of hulpmiddelen. Het kan hier gaan om ondersteuning vanuit de Wmo, Jeugdwet, Participatiewet en om toeleiding naar de Wlz. Deze opsomming is een voorbeeld. Er zijn nog meer mogelijkheden.

Waar gaan we mee aan de slag?

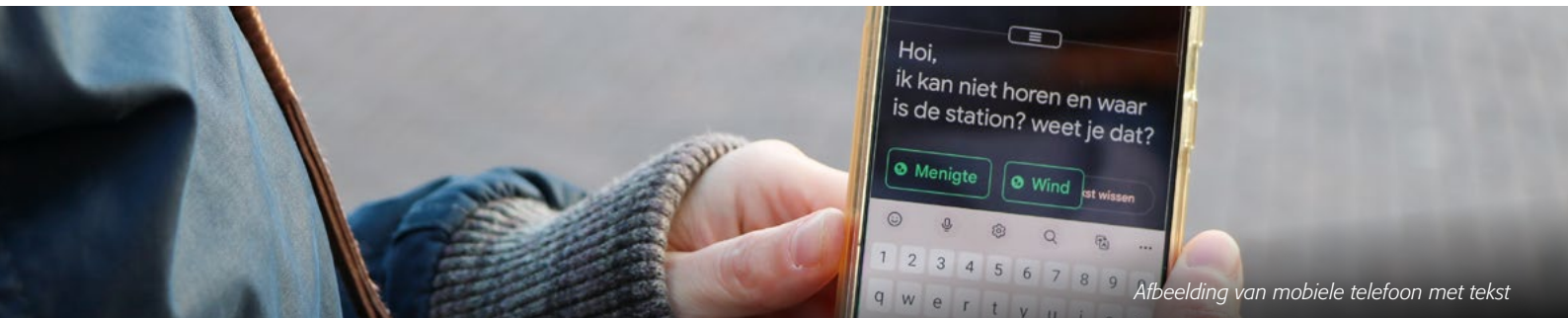
Onafhankelijke cliëntondersteuning

Het verbeteren van de bekendheid over onafhankelijke cliëntondersteuning bij de wijk- en dorpenteams.

WMO

De WTgL is betrokken bij advies over hulpmiddelen, maar wordt ook betrokken bij advies over zorg en ondersteuning.

7. Toegankelijke communicatie

Afbeelding van mobiele telefoon met tekst

Een inclusieve samenleving staat of valt met de juiste communicatie. Teksten moeten voor iedereen begrijpelijk en toegankelijk zijn. Mensen met een beperking moeten de juiste hulpmiddelen hebben voor het kunnen ontvangen van dezelfde informatie.

Wat doen we altijd?

Begrijpelijk communiceren

Medewerkers van de gemeente schrijven en spreken in contact met inwoners zoveel mogelijk in begrijpelijke taal. Bijvoorbeeld in brieven, teksten op de website en in mailberichten. Als dit nodig is met hulp van foto's of tekeningen met een beschrijving van de afbeelding. Zij volgden hiervoor een cursus Helder en begrijpelijk communiceren op B1-niveau. Ervarensdeskundigen lezen mee met schriftelijke communicatie.

Medewerkers van de afdeling Communicatie van de gemeente zijn getraind om begrijpelijk te communiceren. Zowel voor schriftelijke als voor digitale communicatie. De filmpjes van de rijksoverheid, waar ze gebruik maken van de uitlegvideo's van 'Steffie', zijn hier een mooi voorbeeld van. Filmpjes van de gemeente worden bijna altijd ondertiteld.

Digitale toegankelijkheid

Het is een eis dat de gemeentelijke website digitaal toegankelijk is. De website van de gemeente is samen met de gebruikers en bezoekers van de website vernieuwd. De website is na aanpassing beter geschikt en toegankelijker voor mensen met een beperking.

Waar gaan we verder mee aan de slag?

Digitale toegankelijkheid

We gaan verder met het digitaal toegankelijk maken van de gemeentelijke website.

Bewustwording

We gaan de WTgL in de gemeente Leeuwarden extra onder de aandacht brengen in de gemeentelijke organisatie.

Gebarentolken en audiotolken

Het is een grote wens van ervaringsdeskundigen dat er bij belangrijke bijeenkomsten in het gemeentehuis gebarentolken en audiotolken aanwezig zijn, als dit nodig is. Samen met de griffie onderzoeken we of deze wens haalbaar is.

Brievenbus begrijpelijke taal

In de hal van het gemeentehuis staat sinds september 2023 een brievenbus. Hier kunnen inwoners onduidelijke brieven van de gemeente in doen.

Externe websites

Informatie over toegankelijkheid bij activiteiten in de vrije tijd staat op de websites www.friesland.nl en www.visitleeuwarden.nl. We gaan organisaties achter deze websites overtuigen om hun website toegankelijker te maken.

Website gemeente Leeuwarden

Er komt een duidelijke startpagina over toegankelijkheid op de website van de gemeente met een publieksversie van de uitvoeringsagenda Lokale Inclusie Agenda.

Politieke betrokkenheid

De komende jaren wordt met het

programma Raad en Inwoners speciale aandacht besteed aan het toegankelijker maken van politiek voor mensen met een auditieve en/of een visuele beperking. Raadsbijeenkomsten worden ondertiteld in Nederlands en Fries. Er is ook aandacht voor de taal van de verkiezingskrant en stemwijzer, om deze voor iedereen leesbaar en begrijpelijk te maken.

Activiteitenprogramma's wijken en dorpen

Vanaf 2023 wordt er in de activiteitenprogramma's wijken en dorpen altijd een oproep geplaatst voor inwoners om mee te denken over toegankelijkheid. Ook wordt er voor 2024 gekeken naar de mogelijkheden om een voelbare QR-code te plaatsen in de gedrukte exemplaren. En de mogelijkheden om de programma's uit te lezen op de website van de gemeente.

Trainingen Licht Verstandelijke Beperking (LVB)

Trainingen over LVB worden onderdeel van het centrale opleidingsaanbod. Er zijn twee trainingen:

Basistraining 'de niet zichtbare beperking'

- Doelgroep: medewerkers van de gemeente. Er is geen speciale voorkennis nodig.

Praktijktraining 'herkennen, communiceren en afstemmen voor en tijdens een (werk) traject'

- Doelgroep: medewerkers van 'werk en inkomen' (jobcoaches, consultants en accountmanagers). Noodzakelijke voorkennis: zij volgden al de basistraining 'effectief communiceren met mensen met een LVB'.

3. Financiën

Activiteiten en uitvoeringskosten in het kader van toegankelijkheid moeten worden bekostigd uit bestaande budgetten die gekoppeld zijn aan de diverse beleidsterreinen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de herinrichting van de openbare ruimte. Acties om de openbare ruimte toegankelijker te maken worden niet los opgepakt, maar meegenomen in nieuwe (herinrichtings)projecten.

Daarnaast is er een bedrag van €30.000 per jaar beschikbaar voor 2024. Let wel, deze middelen zijn inzetbaar voor activiteiten gekoppeld aan de LIA 2024-2026, maar ook voor de inzet op activiteiten die genoemd zijn in het uitvoeringsprogramma diversiteit 2022-2026.

€8000 hiervan is per jaar gereserveerd voor de subsidie van de Werkgroep Toegankelijkheid gemeente Leeuwarden. De overige middelen kunnen worden ingezet voor bv bewustwording op het thema door het organiseren van congressen, themabijeenkomsten, het drukken van informatiemateriaal etc.

4. Monitoring en evaluatie

Aan de hand van de actiepunten in deze uitvoeringsagenda worden er jaarlijks gesprekken gevoerd met de betrokken afdelingen. College en de gemeenteraad worden 1x per jaar op de hoogte gesteld van de stand van zaken.

'Geen obstakels. Geen belemmeringen. Dat is toch heel gewoon?!'

Samen maken we de gemeente Leeuwarden toegankelijker!

Wat kun je doen als jouw lijf, ogen en oren gezond zijn?

Probeer je eens te verplaatsen in je mede- Leeuwarders met een beperking. Laat het ons weten wanneer je vindt dat de manier waarop informatie te zien of te horen is beter moet voor mensen die niet goed kunnen zien, horen of bewegen. Of bijvoorbeeld de bereikbaarheid in het

gemeentehuis, het openbaar vervoer of sportaccommodaties beter kunnen.

Leeuwarden Toegankelijk – Iedereen doet mee!

Leeuwarden wordt steeds toegankelijker, maar het kan nog beter! Nog niet iedereen met een beperking kan overal aan meedoen in onze gemeente. Kun je bijvoorbeeld overal komen als je niet of moeilijk kunt lopen? Is informatie op straat en in de openbare ruimte duidelijk en begrijpelijk als je slechthorend of slechthorend bent? 'Kleine' obstakels en belemmeringen kunnen voor veel mensen

al een groot probleem zijn. Wij zijn er voor mensen die vanwege een beperking problemen hebben om bijvoorbeeld op de stoep te kunnen lopen of rollen. Of om een voorstelling te bezoeken en de juiste informatie op websites te vinden. Wij zijn er voor een toegankelijke gemeente Leeuwarden!

Neem deel aan de 'Beperkte route'!

We willen het besef en de betrokkenheid van inwoners van de gemeente vergroten. Daarom nodigen we mensen uit om met ons een 'Beperkte Route' te lopen of te rollen. Iemand zonder beperking loopt dan – onder begeleiding - een stuk geblinddoekt of rijdt een route in een rolstoel. Dat kan buiten, maar ook in een restaurant, een museum of in een school. En ook voor beleidsmedewerkers van gemeente of andere organisaties.

Je kunt ons bellen of mailen via:

E toegankelijkleeuwarden@gmail.com

M 06 - 30417233

Afbeelding Hilda Snippe en Pauline Everts van de
Werkgroep Toegankelijkheid gemeente Leeuwarden

**Een verschil tussen 'iemand
met ervaring' en een
'ervaringsdeskundige' merk je
aan hoe iemand het gesprek
over toegankelijkheid voert.
Bijvoorbeeld:**

Iemand met ervaring zegt

*Wat ik ga vertellen is ...
Dit is mijn levensverhaal.
Ik vind dat ...*

Een ervarings- deskundige zegt

*Welke vragen heeft u?
Ik deel een aantal
ervaringen uit de praktijk.
Mij helpt u door ...*

5. Ervaringsverhalen

Speeltuin Reduzum toegankelijk voor kinderen met een beperking

In Reduzum wordt hard gewerkt aan het creëren van een inclusieve gemeente. Nadat er signalen kwamen dat de dorpspeeltuin niet goed toegankelijk bleek voor kinderen met een beperking. En er eigenlijk ook geen speeltoestellen waren waar zij gebruik van konden maken, greep Doarpsbelang Reduzum in. Samen met de gemeente werd en wordt er nu gewerkt aan een inclusieve speeltuin.

“De speeltuin was één groot grasveld,” vertelt Anke van Gorkum van dorpsbelang. “Dat betekende dat kinderen in een rolstoel daar lastig konden komen.” Het gevolg was dat de twaalfjarige Silke uit het dorp letterlijk aan de zijlijn stond, want Silke zit in een rolstoel. “Samen met de ouders zijn we gaan kijken wat we voor Silke, en daarmee ook voor andere kinderen, konden doen om de speeltuin beter bereikbaar te maken. Tegelijkertijd hebben we ons verdiept in speeltoestellen die te gebruiken zijn door kinderen met een beperking.”

Fondsen werven voor speeltoestellen

“Na een gesprek met de gemeente werd er een pad aangelegd, waardoor de toegankelijkheid verbeterde. Voor het plaatsen van nieuwe speeltoestellen heeft dorpsbelang, samen met onder andere Siep Oenema, adviseur specialist beheer & onderhoud van de gemeente, een plan gemaakt. “Een prachtig plan,” vertelt een

betrokken en enthousiaste Siep Oenema. “Ik heb het dorpsbelang aangeraden om budget te creëren voor speeltoestellen via fondsenwerving. Ik heb onder andere het fonds Samen Spelen aangeraden. En dat lukte. Samen met bijdragen van het Tsjerkefûns Reduzum, Iepen Mienskipsfûns, Mienskipsfonds gemeente Leeuwarden en de Cornelia Stichting kwamen we tot de benodigde ruime twintigduizend euro. Nu kunnen ook de speciale speeltoestellen, een dubbele schommel en een speciale trampoline, gerealiseerd worden.”

Samen sporten en spelen

Anke van Gorkum: “Samen met de buurtsportcoach betrekken we nu alle kinderen van de basisschool en de peuterspeelzaal bij wat er in de speeltuin gebeurt. Zo worden kinderen zich meer bewust van dat je samen sport en samen speelt. Dat ook kinderen met een beperking meedoen. De speeltuin leent zich er straks voor om er met elkaar ook af en toe een gymles te doen.”

De gemeente zorgde voor een toegankelijk pad. Voor het plaatsen van nieuwe speeltoestellen maakte dorpsbelang een plan, samen met een gespecialiseerde adviseur van de gemeente.

Afbeelding Toegankelijke speeltuin in Reduzum

“Ik ben alles wat je ziet, ik ben Brigit”

Afbeelding Brigit

Haar medische dossier is vuistdik en de ellende die ze meemaakte liegt er niet om. Brigit kreeg een heftige ziekte met grote tumoren op haar lever, die kwaadaardig leken. Na anderhalf jaar leven tussen hoop en vrees bleek een zware operatie nodig. Daarna was er opluchting, want ze leefde nog en de tumoren bleken goedaardig. Maar er volgde nog eens anderhalf jaar herstel en revalidatie om weer op de been te zijn. Haar leven ziet er ineens heel anders uit dan ze had gedacht. Brigit blijft optimistisch en ziet overal kansen op geluk. Ze leeft sinds de gebeurtenissen een stuk bewuster.

“Ik koester me suf.”

Haar scootmobiel hindert haar in haar spontaniteit, maar geeft haar ook veel verloren vrijheid terug. Brigit: “Een paar jaar na de grote operatie scheurde mijn buikwand, die vol zit met zenuwen. Om verder scheuren te voorkomen zit er een mat aan mijn heup en ribben vast. Maar bij te veel schokken, bijvoorbeeld met lopen, heb ik erg veel pijn. Daarom gebruik ik een goed geveerde scootmobiel of rolstoel. Die geeft me mijn vrijheid terug en voorkomt overbodige pijn. *Ik wil en ga zoveel mogelijk zelfstandig overal heen. Geen brug te hoog, geen trein te ver.*”

Ik doe waar ik blij van word

Brigit zoekt heel bewust naar momenten waar ze gelukkig en blij van wordt. De lichaamseigen hormonen die een lichaam dan aanmaakt (zoals adrenaline en endorfine) zijn de beste pijnstillers die er is. Soms vergeet ze dan haar pijn helemaal. Maar vergis je niet, na zo'n inspanning ligt ze daarna soms dagenlang met extra pijn in bed. “*Het is het waard. Ik ben best wel gehandicapt, maar kan met hulp(middelen) ook veel dingen nog wel. Ik praat liever over een uitdaging dan over een probleem.*”

Vrijheid

Het meest verrast werd Brigit in Zweden. “*Alles, werkelijk alles, is daar goed ingericht voor mindervaliden. In oude dorpjes met kinderkopjes hebben zij voor mindervaliden een brede strook met verharde banen. Bij minder toegankelijke winkels hebben ze speciale belletjes bij de ingang. Er komt dan iemand bij je om te vragen wat je nodig hebt en regelt dat voor je. Ik heb me nog nooit zo vrij gevoeld als daar.*”

Kansen in Nederland

In Nederland ligt dat helaas anders, merkt ze. “*Kijk alleen maar naar het centrum van Leeuwarden. Hier gaat veel goed maar er kan nog een inhaalslag gemaakt worden in toegankelijkheid, in denken en doen. Er zijn sowieso weinig openbare toiletten, maar als invalide kun je echt niet de pot op, zeker niet in de horeca. Ook zijn winkels niet goed ingericht voor mensen in bijvoorbeeld een rolstoel. Door de brede hoofdpaden in de Hema of C&A gaat nog wel, maar als ik in een zijpad iets zie dat ik leuk vind heb ik een uitdaging; zonder hulp lukt het dan echt niet. Er staan ook nog te veel hindernissen op de stoep, bijvoorbeeld uitstalborden of huurscooters. Dat is ook erg onhandig voor mensen met een visuele beperking.*”

Dromen

Brigit is er het type niet voor om bij de pakken neer te zitten. Ze is een geboren theatermaker en bedenkt oplossingen voor haar beperking. Zo is een kleine scootmobiel voorzien van een ombouw, waardoor ze met doeken een mobiel theattertje kan creëren.

“*Ik bracht met kerst een vrolijke kerstfeer in een mobiele gouden badkuip. Ik zat zogenaamd in een bubbelbad en zong al rijdend kerstliedjes onder de douche met de badborstel als microfoon.*”

Brigit is aangehaakt bij verschillende theatergenootschappen waaronder een gezelschap waarin de mede acteurs elk hun eigen ‘handicap’ hebben. Zij maken met elkaar kindervoorstellingen, ieder vanuit zijn eigen kwaliteiten. “*Ik doe gewoon in mijn rolstoel mee. Als kinderen vragen of die echt is, ben ik eerlijk. Ik heb niks te verbergen. Zoals ik bij een workshop al zei: Ik ben alles wat je ziet. Ik ben Brigit.*”

Als iedereen gebarentaal kent, is het probleem opgelost

Ze zijn beiden ondernemer en beiden kunnen niet horen. Iris en Olga zijn doof. In aanwezigheid van gebarentolk Anneke voeren we een geanimeerd gesprek over het belang van gebarentaal, het Leeuwarder Gebarencafé en wat ze in het dagelijks leven aan obstakels tegenkomen als inwoners met een auditieve beperking.

Iris Steijvers van Orselen-van Klaveren (35) neemt het woord nadat de eerste vraag is gesteld. Dat wil zeggen; ze gebaart razendsnel met haar handen. Tolk Anneke Kooistra vertaalt het in gesproken woord. Al even snel. Iris richtte vorig jaar het bedrijf 'Here Is Iris' op. 'Specialist in doof zijn'. Vanaf haar geboorte kan ze niet horen. *"Als ik praat kunnen mensen mij moeilijk begrijpen,"* gebaart ze. *"Daarom communiceer ik met gebaren. Mijn ouders en zus kunnen dat ook, maar de rest van de familie niet of nauwelijks. Laat staan de buitenwereld."*

Dan zeggen mensen niets meer en draaien zich om.

Olga Twellaar (51), ook doof vanaf haar geboorte, runt in de zomer Olga's Vintage Theeschuur in Drachtstercompagnie. Ze kent Iris van het Gebarencafé dat iedere eerste zaterdag van de maand wordt gehouden in Fire Café aan de Nieuwestad in Leeuwarden. *"Als mensen thee bij mij komen drinken weten ze niet dat ik doof ben. We komen er altijd wel uit omdat klanten kunnen aanwijzen wat ze graag willen. Soms schrijven ze het voor me op."* Tot zover lijkt hun auditieve beperking ze niet in de weg te zitten, maar Olga vertelt al gauw hoe frustrerend het is als mensen om haar heen aan het lachen zijn en zij geen idee heeft waarover het gaat. *"In winkels beginnen mensen soms ook tegen me te*

Afbeelding Iris

praten. Ik laat dan weten dat ik doof ben. Vaak zie ik dan dat ze sorry zeggen en een rood hoofd krijgen." Iris: *"Of ze verstijven helemaal. Zeggen niets meer en draaien zich om. Dat is voor hen vervelend, maar ook voor mij. Mensen weten vaak niet hoe ze hiermee om moeten gaan. Juist daar wil ik me voor inzetten. Voor die bewustwording en hoe ze er wél mee om kunnen gaan. Door bijvoorbeeld te blijven staan, rustig te spreken, soms langzaam te herhalen wat ze eerder zeiden. Soms helpt het de telefoon erbij te pakken en iets te laten zien of uit te typen. Dan komen we er altijd wel uit. Maar wees vooral niet bang, ik bijt niet."*

Er moet altijd een mogelijkheid zijn om te mailen

Een ander obstakel noemen ze het krijgen van post waarin staat dat er moet worden teruggebeld. *"Dat werkt natuurlijk niet,"* maakt Iris duidelijk. *"Er moet altijd een mogelijkheid zijn om te mailen."* Olga: *"Zo moest ik eens bellen om een nieuwe afvalcontainer te bestellen. Ik heb het toen via de mail geprobeerd, maar dat is dan een algemeen mailadres en je weet nooit of het bericht op de juiste afdeling terecht komt."* De communicatie in het dagelijkse

leven is lastig, vertellen ze. *"Het probleem is opgelost als iedereen gebarentaal zou leren, maar dat is natuurlijk niet aan de orde. Dat maakt ons netwerk klein. Er zijn niet veel mensen die gebarentaal kennen. Daarmee is er een taalprobleem. Zoals mensen uit een ander land zich hier onzeker voelen omdat ze de taal niet spreken, zo voelt een dove zich in de horende wereld. We zijn als buitenlanders in eigen land."*

Gebarentaal leren moet iemand echt zelf willen. Het Gebarencafé maakt die wereld iets groter. Er komen zowel dove als horende bezoekers en het zorgt voor meer sociaal contact. Soms komen er ouders van dove kinderen mee of vrienden van iemand die doof is. Op 20 mei 2023 bestond het café 10 jaar. Die zaterdagavond is er een feestje waar iedereen voor is uitgenodigd. Niet iedereen kent gebarentaal, daarom is er altijd een tolk aanwezig. Of iedereen gebarentaal móet leren? Iris: *"Nee, dat ook weer niet. Het is wel belangrijk, maar je kunt het niet opleggen. Iemand moet het echt zelf willen leren."*

Het maakt in ieder geval de communicatie gemakkelijker. In het andere geval moet er een tolk aanwezig zijn. Dat kan tegenwoordig zowel fysiek als online. *"Het is belangrijk dat mensen zich bewust zijn van hoe je met iemand die doof is om kan gaan, kan communiceren. Gebarentaal is daar maar een onderdeel van. Ik geef voorlichting aan bedrijven, scholen en instellingen over hoe het is om doof te zijn. Hiermee wil ik vooroordelen wegnemen zodat er meer begrip én meer mogelijkheden in de samenleving ontstaan voor doven en slechthorenden. Het gaat erom wat doven nodig hebben om gelijkwaardig te functioneren in onze maatschappij. Vooral in het bedrijfsleven is de kennis over doven zeer klein of zelfs vaak onjuist."*

Afbeelding Olga

Afbeelding mensen die elkaar een hand geven.

Ambulante begeleiding op school en een jobcoach voor werk

Daan (30) heeft het syndroom van Usher. Hij is slechthorend en slechtziend. De aandoening is progressief, wat betekent dat zijn zicht en gehoor steeds verder achteruitgaan. Dat heeft hem nooit weerhouden om door te leren en aan het werk te gaan. Maar hij heeft veel obstakels moeten overwinnen.

Daan startte als kind op een medisch kinderdagverblijf, waarna hij de lagere en middelbare school in het speciaal onderwijs volgde. Na een vooropleiding wilde hij naar het CIOS (Centraal Instituut Opleiding Sportleiders). Sport, en vooral voetbal, is zijn lust en zijn leven. Het lukte. Met de hulp van een ambulante begeleider van Kentalis. De ambulante begeleider had regelmatig contact met de schoolleiding om voor Daan de juiste voorzieningen te regelen. Zoals een goede plek in de klas zodat hij de lessen beter kon volgen. "Het viel niet

altijd mee," vertelt Daan. "Het volgen van lessen kostte mij meer energie dan andere leerlingen. Vooral als een leraar een baard en een snor had. Dan kon ik niet goed zien wat hij zei. Ook bij praktijklessen kwam ik soms voor lastige dingen te staan. Kinderen training geven in een sportzaal gaat prima, maar het geluid is vreselijk. Het galmt en ik versta dan niet veel."

Lastig was ook het vervoer naar stageplekken of andere schoollocaties. "Als het schemert zie ik nog minder goed en soms maakten we lange dagen. Omdat fietsen me dan niet lukt vanwege slecht zicht en nachtblindheid, ben ik afhankelijk van het openbaar vervoer. Dat kostte veel tijd. En soms wist ik gewoon niet hoe ik na een sportdag naar huis moest komen uit een afgelegen dorp."

'Ik moest de studie opgeven'

Daan behaalde zijn CIOS-diploma en wilde graag doorleren voor Sociaal Pedagogisch Medewerker (SPH) aan NHL Stenden. "Ik werd aangenomen en volgde bijna een jaar lang lessen, maar het werd steeds moeilijker. Ik kon de lessen niet altijd goed volgen. Ik moet een docent aan kunnen kijken om hem te volgen. Ik luister en ik doe aan liplezen. Naar een docent luisteren en tegelijkertijd aantekeningen maken kost mij veel moeite. Dan raak ik achter met schrijven. Ik raakte vermoeid

en steeds verder achterop. Ik heb vaak om ondersteuning gevraagd, maar dat bleek lastiger dan gedacht. Er wordt van je verwacht dat je het vooral zelf doet. Uiteindelijk heb ik die studie op moeten geven. Dat vond ik heel erg en heb er echt een tijd over gedaan om mezelf te herpakken."

Hulp van een jobcoach van de gemeente

Daan behield zijn bijbaan als afwasser in een restaurant en ging niet meer studeren. Hij woonde inmiddels zelfstandig, maar een vetpot was het niet. Het heeft hem jaren gekost om een andere baan te vinden. "Ik heb veel geprobeerd. Maar werkgevers staan er niet zomaar voor open om iemand met een beperking in dienst te nemen. Na veel solliciteren, ondersteuning via Visio en hulp van een jobcoach van de gemeente kon ik aan de slag bij een supermarkt. Het was een stapje vooruit. Ik had het er prima naar mijn zin, maar het was geen droombaan. Via via kwam ik in gesprek met de personeelsafdeling van het provinciehuis. Hier zochten ze iemand om het team van de repro-afdeling te versterken. Ik heb me er helemaal voor opengesteld en kon er aan de slag via een indicatie (bab). Ik ben er enorm blij mee. Het heeft mijn zelfvertrouwen vergroot en ik leer er veel. Ik wil er niet meer weg."

